Карел Чапек

Рекорд

Перекладач: Юрій Лісняк

Джерело: З книги: Чапек К. Війна з саламандрами. Роман. Мати. П'єса. Оповідання.— К.:Дніпро, 1978

— Пане суддя, у мене тут справа з тяжким скаліченням, — доповів поліцай Гейда судді Тучекові. — Ну й спека, хай йому абищо!

— А ви розсупоньтеся, щоб зручніш було, — порадив суддя.

Гейда поставив рушницю в куток, кинув каску додолу й розстебнув ремінь і мундир.

— Уф, — відсапався він. — Бісів хлопцюга! Пане суддя, такого випадку в мене ще не бувало. Ось подивіться, — поліцай підняв з підлоги щось важке, зав'язане в синю носову хусточку, — увійшовши, він поклав той клуночок біля дверей, — розв'язав ріжки хусточки, і суддя побачив каменюку завбільшки з людську голову. — Подивіться-но, — повторив Гейда наполегливо.

— А що тут такого дивного? — спитав суддя, постукавши по каменюці олівцем. — Це брусковий камінь, правда?

— Атож, — підтвердив Гейда, — і чималий кругляк. Отже, пане суддя, рапортую: Лисицький Вацлав, дев'ятнадцяти років, працює і мешкає в цегельні... записали? — пожбурив доданий до цього камінь вагою п'ять кілограмів дев'ятсот сорок дев'ять грамів у Франтішека Пуділа, селянина з села Дольній Уєзд, будинок номер чотирнадцять...

записали? — і влучив його в ліве плече, наслідком чого було ушкодження суглоба, перелам плечової кістки і ключиці, відкрита рана плечового м'яза, розрив сухожилка й м'язової оболонки... записали?

— Так, — відповів суддя.— І що ж тут такого надзвичайного?

— Еге, зараз побачите, пане суддя! — з притиском оголосив Гейда. — Я розповім усе по порядку. Три дні тому кличуть мене до цього Пуділа. Та ви його знаєте, пане суддя.

— Знаю, — підтвердив той. — Ми його двічі притягали: раз за лихварство, а другий...

— За азартну гру. Оце ж той самий Пуділ. У нього черешневий садок аж над річкою, а там Сазава повертає, і вона ширша, ніж деінде. Отож уранці Пуділ послав по мене — щось із ним сталося. Приходжу я — він лежить у ліжку, стогне й лається. Розказує, нібито пішов увечері в садок подивитись на черешні й застукав на дереві якогось хлопчака, що напихав ягодами кишені. А той Пуділ, знаєте, трохи скажений; то він скинув ремінь, стяг хлопця за ногу з дерева і ну його шмагати. Аж раптом хтось кричить на нього з того берега: "Пуділе, пустіть хлопця!" А Пуділ трохи недобачає — мабуть, від пияцтва, — то він розгледів тільки, що на тому боці хтось стоїть і дивиться на нього. Тому він огризнувся, аби не змовчати: "Не лізь не в своє діло!" — і періщить хлопця ще дужче. "Пуділе, — загорлав той чоловік за річкою, — пустіть хлопця, чуєте?" Пуділ подумав: "А що він мені зробить?" — і гукає йому: "Іди ти знаєш куди, бовдуре!" Тільки-но він це гукнув, як його щось зі страшенною силою вдарило в ліве плече й звалило на землю; а той, з другого берега, каже: "На ж тобі, чортів жмикруте!" То ви знаєте, Пуділ навіть підвестись не зміг — мусили нести його додому. А біля нього лежала оця каменюка. Вночі ж таки послали по лікаря, той хотів відвезти Пуділа до лікарні, бо в нього там кістки розтрощені, і ліва рука так уже нібито й зостанеться калічною. Та Пуділ у цю пору, в жнива, не захотів до лікарні. Отож уранці він послав по мене, щоб я заарештував того поганця, того лобуряку, що так його скалічив. Отаке-то.

Але як побачив я ту каменюку, то, ви знаєте, аж рота роззявив. Це не простий брусковий камінь, а з домішкою колчедану, отож він насправді ще важчий, ніж на погляд. Ось спробуйте підняти; я, прикинувши в руках, сказав, що тут шість кілограмів, і помилився тільки на п'ятдесят один грам. Таку каменюку сплоха не жбурнеш! Тоді я пішов у той садок подивитись. Знайшов те місце, де впав Пуділ, — там трава притолочена, — й бачу, що звідти до води ще метрів зо два, а річка там, на закруті, добрих чотирнадцять метрів завширшки. Я аж підскочив. Кричу, щоб мерщій принесли мені вісімнадцять метрів шпагату. Тоді забив кілочок там, де впав Пуділ, прив'язав до кілочка шпагат, роздягся, другий кінець мотузочки в зуби — і поплив на той бік. І що б ви сказали, пане суддя: ледве-ледве вистачило шпагатини до берега, а там же над водою укіс, вимощений каменем, і аж нагорі над укосом стежечка. Я тричі переміряв: від кілочка до стежки точно дев'ятнадцять метрів і двадцять сім сантиметрів.

— Гейдо, голубе, — мовив суддя, — це ж неможлива річ: дев'ятнадцять метрів — чимала відстань. А може, той чоловік стояв у воді, посеред річки?

— Я теж був подумав так, — відповів Гайда. — Але там, пане суддя, на закруті, від берега до берега більш як два метри завглибшки. А від каменюки ще ямка лишилась на укосі: там другий берег вимощений каменем, щоб не розмивало, отож той чоловік і вивернув одну каменюку. А пожбурити її він міг тільки зі стежки, бо в воді занадто глибоко, а укіс крутий, не встоїш. А це означає, що каменюка пролетіла дев'ятнадцять метрів і двадцять сім сантиметрів. Ви розумієте?

— Може, він мав пращу? — невпевнено зауважив Тучек. Гейда докірливо глянув на нього.

— Пане суддя, ви, мабуть, ніколи не держали в руках пращі. Спробуйте-но кинути пращею шестикілограмову каменюку! Це треба мати катапульту. Я з цією каменюкою два дні морочився; пробував зробити такий зашморг і розкрутити її — як ото молот кидають. Але вона

з будь-якого зашморга випадає. Ні, її можна було тільки штовхнути, як ядро. І ви знаєте, що це таке? — схвильовано вигукнув він. — Світовий рекорд! Ось що!

— Та невже! — зчудувався Тучек.

— Так, світовий рекорд! — урочисто повторив Гейда. — Правда, спортивне ядро важче, в ньому сім кілограмів; а нинішній рекорд — шістнадцять метрів без кількох сантиметрів. Попередній рекорд, п'ятнадцять з половиною метрів, держався дев'ятнадцять років, і аж цього року один американець, як пак його прізвище, чи то Кук, чи то Гіршфельд, штовхнув майже на шістнадцять. Шестикілограмове ядро він би штовхнув метрів на вісімнадцять-дев'ятнадцять. А ми тут маємо на двадцять сім сантиметрів більше! Пане суддя, цей хлопчина штовхнув би спортивне ядро на добрих шістнадцять метрів із чвертю, і це без тренування! Боже, шістнадцять з чвертю! Пане суддя, я в цьому спорті маю досвід, іще на війні хлопці, було, завжди гукали: "Ану, Гейдо, закинь-но туди!" — ручну гранату цебто. А у Владивостоці я якось змагався з американськими моряками; я штовхнув ядро на чотирнадцять метрів, а їхній судновий священик побив мене на чотири сантиметри. Ого, в Сибіру ми накидалися! Але цю каменюку я штовхнув тільки на п'ятнадцять з половиною метрів, пане суддя, — далі ніяк не міг. А тут — дев'ятнадцять. Сто чортів, сказав я сам собі, цього хлопця я мушу розшукати; він нам поставить рекорд. Ви уявіть собі — в американців рекорд відібрати!

— А як же з Пуділом? — нагадав суддя.

— К бісу Пуділа! —вигукнув Гейда. — Пане суддя, я почав розшуки невідомого, що поставив світовий рекорд; адже тут ідеться про інтереси всієї країни, хіба ні? Отож я насамперед пообіцяв, що за Пуділа винного не каратимуть.

— Ну, це занадто,— запротестував суддя.

— Стривайте; я пообіцяв таке з умовою, що він справді перекине шестикілограмову каменюку через Сазаву. Околишнім старостам я розтлумачив, яке це буде велике досягнення: мовляв, про нього писатимуть у газетах по всьому світі; і ще я сказав, що той хлопчина заробить на цьому тисячі. Лишенько, що тоді сколотилось, пане суддя! Всі парубки в околиці покинули жнива, збіглись туди, над річку, і давай жбурляти каміння на той бік. Там, на укосі, вже ні одної каменюки не зосталося, і тепер вони розбивають межові камені та валять кам'яні огорожі, щоб було чим жбурляти. А хлопчаки, чортенята, по всьому селу камінням кидаються, курей уже хтозна-скільки перебили... А я стою на березі й пильную. Звісно, ніхто не докинув далі, як до середини річки — тільки й того, що її там певне вже наполовину загатили. Аж ось учора ввечері приводять до мене парубка — буцім це той, що скалічив Пуділа. Ви його зараз побачите, поганця, він чекає надворі. "Слухай, Лисицький, — кажу йому, — то це ти пожбурив оцю каменюку на Пуділа?" — "Я, — відказує. — Пуділ мене вилаяв, то я розсердився, а іншої каменюки напохваті не було..." —"Ну то ось тобі інша, така сама, — кажу йому, — докинь її на Пуділів берег; але як не докинеш, то знатимеш у мене!"

Ну, взяв він ту каменюку — ручиська в нього як лопати, — став над укосом і намірився. Бачу, техніки в нього ніякої, про стиль і балакати нема що, ні ногами, ні тулубом не працює — а все ж каменюка шубовснула в воду за чотирнадцять метрів. Непогано, але... От я заходився йому показувати: "Телепню, стань отак, правим плечем назад, а як кидатимеш, то не самою рукою, а й цим плечем рухай, зрозумів?" —"Атож", — відповідає; скривився, як святий Ян Непомуцький, і кинув... на десять метрів.

Ну, я сказився. "Ледащо! —кричу.— І це ти влучив у Пуділа? Брешеш!" —"Пане вахмістре, — відказує, — бог мені свідок, що я в нього влучив; хай Пуділ стане там, то я йому, собаці, вріжу ще раз!" Я тоді біжу до Пуділа, прошу його: пане Пуділ, послухайте, йдеться про світовий рекорд — будь ласка, вийдіть знов на свій берег та налайте того цегляра, хай він ще на вас каменюкою пожбурить!" Та де там, пане

суддя, —повірите, Пуділ нізащо не погодився. В цих селюків ніяких вищих інтересів нема...

Іду я знов до Вашека — цегляра того.

"Ти шахрай!" — кричу на нього. — Це неправда, що ти вдарив Пуділа! Він каже, що то був не ти!" —"Бреше — відказує Лисицький. — То таки я був". — "То доведи, — вимагаю, — докинь туди каменюку!" А він тільки чухається та сміється. "Пане вахмістре, — каже, — я так просто не вмію, але до Пуділа хоч коли докину, бо я на нього лютий". Я йому вже по-доброму: "Вашеку, як докинеш, то я тебе відпущу; а як не докинеш, доведеться відсидіти за те, що скалічив Пуділа. За таке півроку дають, дурню!" — "Ну що ж, — він на те, — відсиджу взимку". Тоді я його заарештував ім'ям закону. Він тепер чекає тут, у коридорі; пане суддя, може, ви якось витягнете з нього, чи справді це він кинув ту каменюку, чи тільки хвалиться! Я гадаю, що він злякається й відмовиться, так ви тоді припечіть йому, ледащові, хоч місяць за обман влади чи за шахрайство. Адже в спорті дурити не можна, за це треба карати. Зараз я вам його приведу.

— То це ви Вацлав Лисицький? — сказав Тучек, суворо поглядаючи на білявого арештанта. — Ви призналися, що пожбурили цей камінь на Франтішека Пуділа з наміром ударити його і завдали йому тяжкого поранення. Це правда?

— Пане суддя, — почав хлопчина, — ось воно як вийшло: той Пуділ лупцював якогось хлопчиська, а я кричу йому через річку, щоб пустив його, а він мене вилаяв...

— Ви кинули цей камінь чи ні? — гримнув Тучек.

— Кинув, пане суддя, — скрушно мовив парубок. — Але ж він мене лаяв, так я тоді вхопив каменюку...

— Чорт би вас узяв! — розкричався суддя. — Нащо ви брешете? Чи ви не знаєте, що за неправдиві свідчення суворо карають? Нам добре відомо, що ви цього каменя не кидали!

— Ні, кинув, пане суддя, — промимрив молодий цегляр. — Так Пуділ же послав мене... знаєте куди?

Суддя запитливо подивився на Гейду, а той безпорадно знизав плечима.

— Роздягніться! — крикнув тоді Тучек на пригніченого винуватця. — Ну, швидше! І штани теж!

За хвильку молодий здоровило стояв перед ними голісінький і весь трусився: він, мабуть, боявся, що його катуватимуть, бо такий порядок.

— Гляньте, Гейдо, на цей дельтовидний м'яз, — промовив суддя Тучек. — А оцей біцепс — що ви скажете?

— Непогані, — відповів Гейда тоном знавця. — Але черевні м'язи розвинені слабко. Пане суддя, для штовхання ядра потрібні черевні м'язи; ви ж знаєте, як треба крутити тулубом. Побачили б ви мої черевні м'язи!

— Ну що ви, — заперечив суддя, — чим поганий живіт? Дивіться, які горби. А огруддя! — додав він, тицьнувши пальцем у золотаву шерсть на Вашекових грудях. — Але ноги слабкуваті. В цих селюків ноги завжди нікудишні.

— Бо не треновані, — пояснив Гейда. — Хіба це ноги? Щоб штовхати ядро, знаєте яких ніг треба!

— Поверніться! — визвірився суддя на нарубка. — А спина як?

— Угорі, од лопаток, усе гаразд, — відповів Гейда, — але внизу — нема нічого. Тулуб у нього розмаху не дасть. Я гадаю, пане суддя, що це не він кинув.

— Ну, одягайтесь! — ревнув суддя на цегляра. — Востаннє вас питаю; ви кинули цей камінь чи ні?

— Кинув, — уперто, як баран, промимрив Вацлав Лисицький.

— Йолоп! — крикнув суддя. — Якщо ви кинули цей камінь, то за тяжке скалічення крайовий суд дасть вам кілька місяців, зрозуміли? Годі морочити нас; признайтеся, що ви все це вигадали, і я дам вам три дні за неправдиве свідчення, та й по всьому. Ну що, ви вдарили цим каменем Пуділа чи ні?

— Ударив, — затято правив своєї Лисицький. — Він мене лаяв через річку...

— Виведіть його! — загорлав суддя. — Чортів дурисвіт!

За хвильку в дверях знов показалась Гейдина голова.

— Пане суддя, — сказав поліцай мстиво, — можна припаяти йому ще за ушкодження чужого майна: адже від вивернув камінь з укосу, а тепер там геть усе розібрали.